

вољних прилога за најсиромашњије. Имућнији сељаци треба дјелом да покажу великодушност и дарежљивост.

7) Сеоски одбори су дужни да мотре на свакога ко би ширио лажне петоклонашке вијести; дотичног узети на одговорност и спровести вишим форумима.

8) Сеоски одбори, као и сваки појединац, дужни су енергично сузбијати свако непотребно трошење муниције.

9) Ставља се у дужност сеоским одборима да преко конференција упозоре становништво да не употребљава алкохолна пића приликом смрти и парастоса, да се сузбија пијанчење и коцкање.

10) Преко конференција и на други пригодан начин сеоски ће одбори упознати народ са овим прогласом.

Смрт фашизму — слобода народу!

Комани, јануара 1942. године

НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ОДБОР
ОПШТИНЕ КОМАНСКЕ“.

Гојко Вукмановић

КРАТАК ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ ПАРТИЗАНСКЕ ПОШТЕ

У другом свјетском рату, за вријеме окупације, Италија је анектирала Боку Которску и образовала посебну дирекцију пошта са сједиштем у Котору. Тако су, поште ондашњег среза которског одвојене од Црне Горе. Которска дирекција пошта прекинула је своје пословање крајем 1944. г., послје ослобођења Боке, а своје рачунско и благајничко пословање ликвидирала крајем 1945. г.¹

Поште у Улцињу, Владимиру, Плаву и Гусињу Италија је такође одвојила од Црне Горе и припојила Албанију, под чијом су управом остале све до ослобођења 1944. г.

Италија је за вријеме окупације штампала и пустила у промет (15. маја 1943.) једну серију поштанских марака, тзв. „црногорских“, са илустрованим мотивима из Његошевог „Горског вијенца“. Ових марака било је четест врста, а имале су вриједност од: 5, 10, 15, 20, 50 и 75 кентезима и од 1, 2, 5 и 20 лига. Уједно је пустила у продају марке за ваздушну пошту са сликама раз-

¹ Предузеће ПТТ — саобраћаја на Цетињу, 1945. г., број 1111.

них мјеста и предјела из Црне Горе. Марке су биле вриједности од 50 ћенгезима и од 1, 2, 5, 10 и 20 лира. Такође је пустила у продају и дописне карте: отворене од 30 и затворене од 50 ћенгезима.²

Под окупацијом Италије (1941—1943.) и Њемачке (1943—1944), поштанско-телеграфско-телефонски саобраћај био је готово замро, нарочито послје тринаестојулског устанка. Поједина мјеста и мањи или већи дијелови територије Црне Горе прелазила су више пута у руке партизанских одреда, или су их они, на дуже или краће вријеме, држали у опсади. Окупатор је био често приморан да употребљава читаве колоне возила и тенкова ради пробијања опсаде и успостављање веза. Понекад је своје јединице морао да снабдијева оружјем и животним намирницама из авиона.

Партизански одреди за вријеме рата и окупације организовали су већ 1941. године, између осталог, и поштанско-телеграфску и телефонску службу. Обављање те службе повјеравано је поштанско-телеграфским службеницима који су били приступили ослободилачком покрету. Кадар се попуњавао из редова бораца који су обучавани на краћим течајевима из познавања технике телефонских централа, апарата и батерија. Није био риједак случај да борци на телефонској централі, кад им је ова у квару, одржавају везу држећи слушалицу на уво наизмјенично дано-ноћно све док способно лице дође и централу оправі.

Поштанска служба се тада обављала без икаквих образаца и без наплате такса. Све се радило на повјерење. Без потврда су примана и отпремана новчана писма и пакети, али се није десио ниједан случај проневијере.

Умјесто поштанске марке употребљаван је при Главном штабу за Црну Гору и Боку, одмах у почетку, гумени отисак којим је отискиван нешто увеличан облик поштанске марке. Гумени отисак у виду зупчане вињете лично је на поштанску марку и ствари је била „партизанска поштанска марка“.

На отиску од гуме, којим је стварана ова марка, био је лик партизана до појаса, са партизанским поздравом (стиснута пеница на челу) и са петокраком звијездом на прсима. На горњем дијелу марке стајало је у оквиру „партизанска“, а испод самог оквира „пошта“, док је на дољем дијелу без оквира исписано „Црне Горе и Боке“. Испод петокраке звијезде на гуменом отиску повучене су водоравно три црте које су симболично означавале боје црногорске заставе: црвену, плаву и бијелу.³ Црногорски партизани су у почетку носили боје заставе на капи, испод црвене петокраке звијезде. Партизани који нијесу имали подесну

² Службене новине Гувернатората за Црну Гору, број 7, стр. 12, Цетиње 1943.

³ Гумени отисак има ПТТ — музеј Црне Горе у Титограду и Музеј НОВ-а Црне Горе на Цетињу.

капу за ношење боја заставе, носили су боје на лијевој страни блузе или капута.

Црногорски партизани су употребљавали и дописне карте старе Југославије. Они су на картама препитавали ранији натпис и утискивали овај: „Главни штаб народноослободилачких партизанских одреда за Црну Гору и Боку“. Поврх лика краља Петра стављали су црним или црвеним мастилом отиске петокраке звијезде.

Партизанску пошту у Црној Гори за све вријеме рата преносили су углавном поштошоше и курири, али кад год је то било могућно пошта је преношена и моторним возилима.

За вријеме народноослободилачке борбе прва партизанска поштанско-телеграфско-телефонска станица на ослобођеној територији Југославије отворена је у Беранама (данас Иванград) 23. јула 1941. године.

Кад је у Беранама успостављена народна власт, поштанско-телеграфску и телефонску службу организовао је Максим Вуковић, по наређењу Мјесног комитета.⁴ Уз помоћ мјесних чувара телеграфско-телефонских линија и додијељених службеника и курира, за врло кратко вријеме успостављена је телефонска веза са Андријевицом, Мурином, Бијелим Пољем, Колашином Мојковцем, Савиним Пољем (данас Јединство), Лијевом Ријеком, Матешевом, Штитарицом, Полицом, Доњом Ржаницом и Лубницама. Доведене су у ред и искоришћене постојеће међумјесне телефонске линије и линије које су служиле жандармеријским станицама.

Пошта у Беранама вршила је размјену пошиљака са горе именованим поштама путем курира, а телеграфску службу вршила је путем телефона.

Када је почела непријатељска офанзива на ослобођену територију Црне Горе, особље поштанско-телеграфских и телефонских станица је приликом повлачења преносило све што је могло од телефонских централа и апарата, а што није могло уништило је. Особље и борци приликом повлачења уништавали су телеграфске стубове и жице, да их окупатор не би користио.

Марко Цвјетковић

⁴ Историјски записи, стр. 202, Цетиње 1953.